

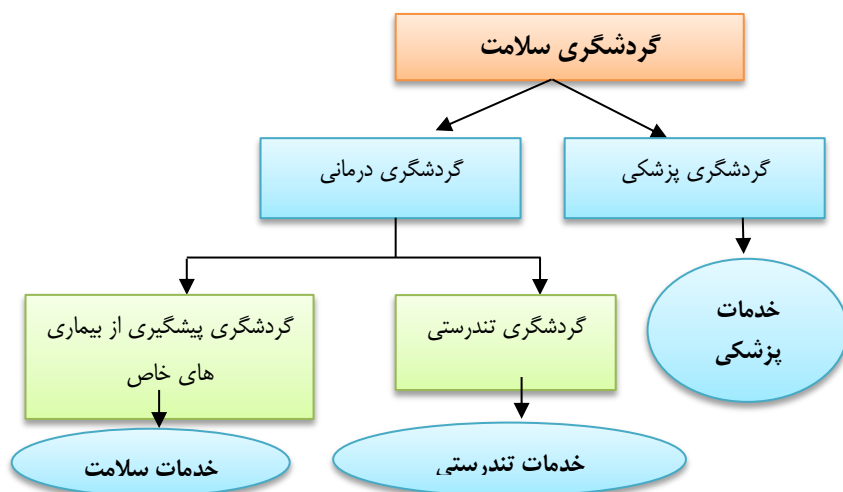
اگرچه تعریف واحد برای گردشگری سلامت وجود ندارد، می‌توان آنرا به عنوان مسافرت گسترده افراد از محل اقامت خود برای سلامتی تعریف نمود که عوامل مختلف جمعیتی، اقتصادی و سبک زندگی برای تنوع گردشگری تأثیرگذار است. گردشگری سلامت شامل افراد و گروه‌هایی هست که برای استفاده از تغییر آب و هوا (باهدف پزشکی و درمانی)، استفاده از آب‌های معدنی، گذراندن دوران نقاهت، معالجه و نظایر آن اقدام به مسافرت میکنند. سازمان جهانی گردشگری^۱، گردشگری سلامت را به طور خاص چنین تعریف می‌کند: استفاده از خدماتی که به بهبود یا افزایش سلامتی و روحیه فرد با استفاده از آب‌های معدنی، آب و هوا یا مداخلات پزشکی منجر می‌شود و در مکانی خارج از محل سکونت فرد و در مدت زمانی بیش از ۲۴ ساعت و کمتر از یکسال به طول می‌انجامد. مقصود از گردشگری درمانی، رفتن به مکان‌هایی است که فرد بتواند از خدمات پزشکی آن مکان استفاده کند. چنین سفری مستلزم فعالیت‌های گوناگونی می‌شود که در هر یک، مسئله بهداشت و سلامت فرد یا جهانگرد مدنظر است. گردشگری سلامت انواع مختلفی دارد. گردشگری پزشکی و گردشگری درمانی. گردشگری بدرمانی خود شامل گردشگری تندرستی و گردشگری پیشگیرانه می‌باشد.

۱- گردشگری پزشکی: مسافرت برای درمان بعضی بیماری‌ها یا گذران دوران نقاهت تحت نظارت و مداخله پزشکی را گردشگری درمانی گویند.

۲- گردشگری تندرستی: مسافرت به دهکده‌های سلامت و مناطق دارای چشمه‌های آب گرم و آب معدنی به منظور استفاده از منابع درمانی طبیعی (آب‌های معدنی، نمک، لجن و...) برای رهایی از تنش‌های زندگی روزمره و تجدید قوا بدون مداخله و نظارت پزشکی و در مواردی که گردشگر بیماری جسمی مشخصی نداشته باشد را گردشگری تندرستی گویند.

۳- گردشگری پیشگیرانه: استفاده از خدمات سلامت جهت پیشگیری از بیماری‌های خاص

کافمن و مولر (۲۰۰۰)^۲ گردشگری سلامت و انواع آن را به صورت زیر تقسیم‌بندی نموده‌اند:
نمودار (۴-۱): مدل گردشگری سلامت کافمن و مولر

Reference: Kaufman and Muller, 2000

¹ General Agreement On Trade In Services(GATS)

² Kaufman and Muller, 2000

۴-۱- خوشه (زنجیره تامین) سلامت

خوشه سلامت ارائه‌دهنده خدمات گردشگری، درمانی و پیشگیرانه با توجه به اهمیت آنها در زنجیره ارزش است. همانطور که در نمودار زیر مشاهده می‌شود، اجزای مدل خوشه گردشگری سلامت به شرح ذیل است.

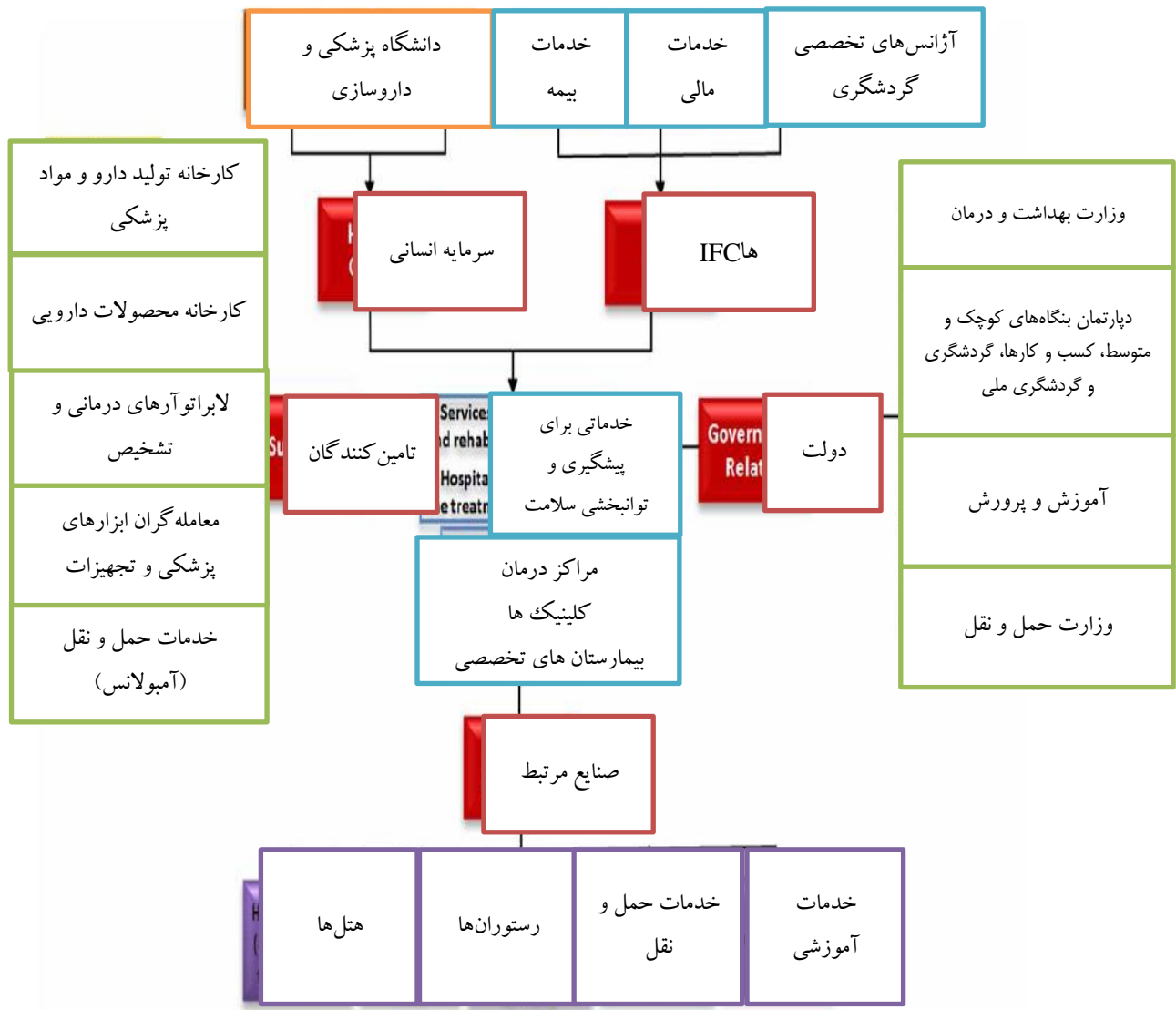
- ۱- سرمایه انسانی یکی از مهمترین عناصر خوشه می‌باشد: (پرسنل متخصص، با اخلاق، با سواد و ...)
- ۲- صنایع مرتبط که خوشه سلامت را حمایت می‌کنند: (هتل‌ها، رستوران‌ها، خدمات حمل و نقل، فروشگاه‌ها، داروخانه‌ها و ...)
- ۳- سیاست‌ها و استراتژی‌های دولت در زمینه سلامت که پایه و اساس خوشه سلامت است (زیرساخت‌ها، تحقیق و توسعه، سرمایه انسانی، نوآوری و ...).
- ۴- تامین‌کنندگان خوشه که محصولات دارویی، تجهیزات پزشکی، لابراتوارهای درمانی، تشخیص و ... را شامل می‌شود.
- ۵- IFCها^۳ که شامل نهادهایی هستند که در ارائه خدمات مسافرتی، مالی، بیمه و بانکداری مشارکت می‌کنند.
- ۶- دپارتمان بنگاه‌های کوچک و متوسط، کسب و کارها، گردشگری و گردشگری ملی (TNA)^۴ که سیاست‌ها، راهبردها و اقداماتی را جهت ترویج و حمایت از گردشگری سلامت ارائه می‌کند.
- ۷- وزارت بهداشت، درمان و سلامت که هدف آن توسعه انسانی پایدار از طریق ارتقا سلامت و ارائه خدمات با کیفیت جهت درمان و پیشگیری از بیماری‌ها است.
- ۸- وزارت آموزش و پرورش که نیروی انسانی متخصص و کارآمدی را در حوزه گردشگری سلامت آموزش دیده و همواره به تحقیق و توسعه (R&D) در این زمینه می‌پردازد.

³ [Institutions for Collaboration](#)

⁴ [Tourism and National Tourism Authority: Department of Small and Medium Enterprises, Businesses and Tourism and National Tourism Authority](#)

نمودار (۵-۱): مدل خوشه گردشگری سلامت

Reference: Fumdeanu, 2015

ذینفعان احتمالی (بالقوه) کلیدی صنعت گردشگری پزشکی به صورت زیر شناسایی شده است:

جدول (۱-۱): ذینفعان گردشگری پزشکی و راهبردهای توسعه گردشگری پزشکی بر اساس ویژگی‌های ذینفعان

ذینفعان گردشگری سلامت	راهبردهای توسعه گردشگری سلامت
بیمارستان خصوصی	تمرکز بر حفظ موضع
کلینیک	تمرکز بر افزایش قدرت
بیمارستان دولتی	تمرکز بر افزایش قدرت
بانک توسعه صادرات	تمرکز بر افزایش موافقت
دانشگاه علوم پزشکی	تمرکز بر حفظ موضع
اداره کل میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری	تمرکز بر افزایش قدرت
اتاق بازرگانی	تمرکز بر افزایش قدرت و افزایش موافقت
نظام پزشکی	تمرکز بر افزایش موافقت
سرمایه‌گذار	تمرکز بر افزایش موافقت
استانداری	تمرکز بر افزایش قدرت

راهبردهای صنعت گردشگری پزشکی شامل ویژگی‌های زیر است:

- ۱- ذینفعانی که با برنامه گردشگری پزشکی موافق بوده و قدرت زیادی دارند. (تمرکز بر حفظ موضع).
- ۲- ذینفعانی که با برنامه گردشگری پزشکی موافق بوده و قدرت کمتری دارند. (تمرکز بر افزایش قدرت).
- ۳- ذینفعانی که نسبت به برنامه گردشگری بی‌طرف بوده و قدرت متوسط تا بالایی دارند (تمرکز بر افزایش موافقت).
- ۴- ذینفعانی که با برنامه گردشگری پزشکی مخالف بوده و قدرت بالایی دارند (مذاکره به منظور افزایش موافقت)

۱-۶- محرک‌های بازار گردشگری پزشکی

از اواسط دهه ۱۹۹۰ عوامل چندی دست به دست هم دادند تا گردشگری پزشکی تقویت شود. در کشورهای سمت تقاضا (عوامل رانشی) هر کدام از موارد ذیل می‌تواند موجب پیدایش این انگیزه شود تا علی‌رغم وجود برخی مشکلات، افراد خدمات مذکور را در کشورهای دیگر دریافت نمایند.

- هزینه: مزیت‌های هزینه‌ای که کشورهای کمتر توسعه یافته و کشورهای صنعتی جدید بر کشورهای توسعه یافته در امر خدمات پزشکی دارند، موجب ظهور این پدیده شده است.
- رشد تقاضا: در سالیان اخیر، رشد تقاضا برای دریافت خدمات درمانی به دلایلی همچون افزایش جمعیت مسن کشورهای توسعه یافته، سیری صعودی داشته است. همین امر زمانی که بیماران باید در نوبت انتظار بمانند را بسیار طولانی می‌نماید.

- بیمه: به علت هزینه زیاد بیمه درمان، گروه کثیری از مردم کشورهای توسعه یافته این بیمه را ندارند. مثلاً بالغ بر چهل میلیون آمریکایی بیمه درمان ندارند. عدم پوشش بیمه‌ای بسیاری از عمل‌های جراحی، خصوصاً جراحی‌های زیبایی، یکی از دلایل دیگر در افزایش گردشگران پزشکی است. این امر که مقوله‌ای جدا از بالا بودن هزینه بیمه پزشکی است، به کاهش پوشش و مزایای بیمه‌نامه‌ها اشاره دارد. یعنی در حالیکه افراد باید هزینه بالای بیمه را پردازند، با کاهش مزایای بیمه‌نامه مواجه هستند. این امر خود انگیزه مسافرت به دیگر کشورها برای دریافت خدمات پزشکی را افزایش می‌دهد. در میان دلایل بیمه‌ای، دقت و سختگیری شرکت‌های بیمه که موجب طولانی شدن فرایند گرفتن تاییدیه بیمه افراد می‌شود نیز یکی دیگر از دلایل رشد گردشگری پزشکی است. بنابراین توسعه گردشگری سلامت به مثابه اقدامی اولویت‌دار برای متنوع‌سازی هرچه بیشتر اقتصاد گردشگری و نیز کمک به بخش سلامت مورد توجه می‌باشد. عوامل چندی حاکی از ضرورت این اولویت‌دهی و بهره‌گیری هرچه سریع‌تر از فرصت‌هایی است که گردشگری سلامت فراروی توسعه کشور قرار می‌دهد. مهمترین ویژگی‌هایی که این صنعت را به بخشی ممتاز تبدیل نموده است به شرح زیر است:^۵

۱. رشد تضمینی تقاضای گردشگری سلامت
۲. بالا بودن ضریب تکاثری گردشگری سلامت
۳. فصلی نبودن تقاضای گردشگری سلامت
۴. قابلیت پیش‌بینی و کنترل تقاضای گردشگری سلامت
۵. درآمد بالای گردشگری سلامت
۶. اشتغالزایی گردشگری سلامت
۷. ماندگاری طولانی گردشگران سلامت در مقصد

^۵ مطلب فوق از کتاب "گردشگری سلامت در رویکرد جامع" تألیف آقای دکتر شالباغیان اخذ شده است.

